

6. Петро Пацурківський, Руслана Гаврилюк, Порівняльно-феноменологічний аналіз нормальної та воєнної парадигм охорони і захисту гідності та прав людини за Конституцією України. *Право України*. 2024. № 6. С. 113-130.

7. Bush R.A.B. and Folger J. P. The Promise of Mediation Jossey-Bass. 1994. 320 p.

8. Coogler J. Structured Mediation in Divorce Settlement. Lexington Books. 1978. 204 p.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-501-6-86>

ВИРІШЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ СПОРІВ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕДІАЦІЇ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ ВИМІР

Долинська Марія Степанівна

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри господарсько-правових дисциплін,
Львівський державний університет внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

Застосування процедур медіації при вирішенні спорів є досить поширеною світовою практикою.

Термін «mediation» в перекладі означає посередництво.

Зародження певних засад посередництва (медіації) відбулося в первіснообщинному ладі, оскільки такі процедури застосовували вожді та жерці при вирішенні конфліктів

Згодом певні початки правил посередництва примирення потрапили на українські терени. В. Грабовський та Ю. Рак стверджують, що елементи тогочасної медіації віднаходимо у нормах «Руської правди», Литовських статутах, козацькому звичаєвому праві, Конституції Пилипа Орлика. Як правильно зауважують автори, з встановленням «радянської влади» на українських землях було ліквідовано засади посередництва [1, с. 9].

Посередництво пройшло довгий шлях розвитку і лише у XX столітті (другій половині) набрало форми медіації, приклади цього спостерігаємо в США, Великобританії та Австралійському союзі, а звідти було рецептовано на європейський континент.

А. Біцай стверджує, що медіація, у класичному розумінні використовує «гарвардський метод» як основоположний [2, с. 17].

При веденні медіації щодо розгляду цивільних та господарських справ на нашу думку, варто використовувати директиву 2008/52/ ЄС Європейського парламенту і ради від 21 травня 2008 року про деякі

аспекти посередництва (медіації) в цивільних та комерційних справах [3]; а також інші акти.

Має рацію А. Шеремет, що кожна держава самостійно визначає особливості статусу медіатора [4, с. 83].

Україна, здійснюючи євроінтеграційні процеси, використовуючи кращі світові практики, іноземне законодавство у сфері медіації, запозичила вищевказаний правовий інститут, закріпивши його Законом від 16 листопада 2021 року «Про медіацію» [5].

Відповідно до статті 1 акту, медіація – це позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів [5].

І. Городецька стверджує, що трактування поняття медіації науковцями «у більшості випадків схожі», хоча існують певні відмінності щодо суті медіації загалом та її застосування в окремих сферах [6, с. 60].

Враховуючи думки науковців, в тому числі А. Біцай [2, с. 14, 20], вважаємо, що медіація – це добровільна та конфіденційна переговорна процедура, що організована в певній послідовності за встановленими правилами та за допомогою незалежного медіатора/медіаторів, яка проходить певні усталені стадії з метою врегулювання спору або конфлікту, результатом якої є певна прийнятна та взаємовигідна домовленість для її учасників, що, як правило, завершується укладенням відповідної угоди [7, с. 197].

Законом України «Про медіацію» [5] доповнено Закон України «Про нотаріат» [8] новою статтею 16-1 «Медіація в нотаріаті», а також розширено повноваження нотаріусів в частині виконання функцій медіатора, при умові проходження базової підготовки медіатора.

Так, з 15 грудня 2021 року нотаріуси вправі, крім вчинення нотаріальних дій, які спрямовані на юридичне закріплення безспірних цивільних прав і фактів, здійснювати медіацію, як позасудову процедуру врегулювання конфліктів (спорів), при умові проходження базової підготовки медіатора [9, с. 77].

Однак, у випадку здійснення процедури медіації завідуючим чи державним нотаріусом державного нотаріального архіву та укладення договору про медіацію, не може йти мова про нотаріальне посвідчення правочину, оскільки вони таким правом не наділені [10, с. 45].

Вищевказаним Законом «Про медіацію» у Земельний кодекс України було додано нову статтю 158⁻¹, якою надано право вирішення земельного спору за допомогою медіації, враховуючи при цьому особливості норм, встановлених Земельним кодексом держави [5].

У частині третій статті 158⁻¹ Земельного кодексу України встановлено, що договір про проведення медіації, а також угода, яка

укладається за результатами медіації щодо земельних спорів повинна бути укладена в письмовій формі [11].

У випадку, якщо за результатами такої угоди не відбулося її виконання або здійснено неналежне виконання медіаційної угоди, то тоді сторони мають право звернутися до належним органів, зокрема, до суду.

Незаперечно, що вирішення спорів у порядку цивільного та господарського судочинства, в тому числі щодо земельних спорів має недоліки в частині їх тривалості, дороговартості, а також збитковості аграрних суб'єктів як учасників земельних спорів.

Очевидно, що сторони конфлікту повинні шукати шляхи його вирішення за допомогою альтернативних способів: переговорів та узгоджених домовленостей, та звернутися за допомогою до медіатора, як незалежного експерта по врегулюванню конфліктів.

Фізична чи юридична особа, фізична особа-підприємець звертаючись за допомогою до медіатора, повинен упевнитися в тому, що вказана особа пройшла базову підготовку медіатора як в Україні, так і за кордоном, та також зареєстрована медіатором.

Це можливо перевірити за допомогою Інтернет ресурсів. Прикладом можуть слугувати: Реєстр медіаторів Міжнародного центру медіації Бізнес Школи КРОК; Реєстр медіаторів членів Національної асоціації медіаторів України; Реєстр медіаторів Київської торгово-промислової палати; Реєстр медіаторів Українського центру медіації та інші

Аналізуючи праці науковців та практиків, приходимо до висновку, що перевагами розгляду спору за допомогою медіації виступають:

1. здійснення процедур відбувається за менш тривалий період часу,
2. не обмежене територіальністю та предметом розгляду спору,
3. конфіденційність укладеного рішення по спору,
4. незалежність медіатора та право заміни медіатора чи медіаторів на всіх стадіях медіаційного провадження,
5. результат медіаційного врегулювання залежить лише від бажання та намірів сторін,
6. взаємоприйнятний та взаємовигідний результат вирішення спору, який закріплюється письмовим договором,
7. більша ймовірність добровільного виконання умов медіаційного договору,
8. продовження, у переважній більшості, цивільних та ділових відносин між учасниками після врегулювання спору за допомогою медіації та збереження їхньої репутації [7, с. 199-200].

В умовах воєнного стану в Україні, найбільш перспективною формою медіації при розгляді цивільних спорів, виступає онлайнова медіація. Онлайнова медіація може бути основною або попередньою формою (фазою) до офлайн медіації.

Варто зауважити, що вирішення земельних спорів щодо права володіння земельними ділянками, як правило, не може завершитися лише укладенням угоди в порядку медіації, оскільки це потребує також укладення відповідного нотаріального правочину та в послідовному державній реєстрації його в Державному реєстрі речових прав.

Тобто виникає потреба звернення сторін земельного спору для остаточного закріплення результатів медіаційної угоди до відповідного державного чи приватного нотаріуса.

При цьому слід мати на увазі, що допомогти у цьому можуть не лише пересічний нотаріус, але й нотаріус-медіатор, який вправі провести як процедуру медіації, так і у випадку домовленості між сторонами – укласти відповідний правочин.

Література:

1. Грабовський В. А. Рак Ю. О. Особливості становлення та тенденції розвитку інституту медіації: українські та зарубіжні практики. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. Серія : Державне управління. 2020. № 1. С. 5-12.

2. Біцай А. В. Участь адвоката в медіації: монографія./ За заг. Ред. О. Г. Яновської. К.: Алерта. 2017. 260 с.

3. Директива 2008/52/ ЄС Європейського парламенту і ради від 21 травня 2008 року про деякі аспекти посередництва (медіації) в цивільних та комерційних справах. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a95

4. Шеремет А.М. Етичні та кваліфікаційні вимоги до медіатора. *Право і суспільство*. 2020. № 6-2. частина 1 С. 82-89.

5. Про медіацію: Закон України від 16 листопада 2021 року № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>

6. Городецька І. А. Медіація як альтернативний спосіб вирішення цивільно-правових спорів. *Юридичний науковий журнал*. 2021. № 7. С. 59-61.

7. Долинська М. С. Правове значення результатів, досягнутих у процесі медіації, до закінчення провадження без ухвалення рішення суду в цивільному судочинстві за участю фермерських господарств. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 197-200. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-11/43>

8. Про нотаріат: Закон України від 3 вересня 1993 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>

9. Долинська М. Медіація як одна із функцій українського нотаріального процесу. *Аналітично– порівняльне правознавство*. 2022. № 2. С. 74-78. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.02.13>

10. Долинська М. С. Деякі аспекти запровадження медіації в нотаріальному процесі України Міжнародній науково-практичній

Інтернет-конференції «Приватне право в умовах глобалізації: Цифровізація: переваги, проблеми та шляхи їх подолання» Миколаївський інститут права Національного університету «Одеська юридична академія». 22.04.2022 / ред.кол.: Б.В. Фасій, О.В. Минькович-Слободяник, Н. М. Лазарева, І. П. Мартишко. Миколаїв : МІП НУ «ОЮА», 2022. С.42-45.

11. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2768-14>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-501-6-87>

ДО ПИТАННЯ ПРО РОЛЬ АСОЦІАЦІЇ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ УКРАЇНИ В ІНТЕГРАЦІЇ МЕДІАЦІЇ У ВИКОНАВЧЕ ПРОВАДЖЕННЯ

Карашук Катерина Леонідівна

*доктор філософії в галузі права, медіатор, адвокат,
приватний виконавець виконавчого округу м. Києва
м. Київ, Україна*

Практика функціонування національних судових систем більшості країн світу показує їх недостатню ефективність у захисті прав та основоположних свобод людини, що пов'язане із високою вартістю, тривалістю та недостатнім рівнем виконання судових рішень. Тому у різних сферах суспільного життя для вирішення спорів все ширше застосовується медіація як альтернативний спосіб врегулювання конфліктів за допомогою незалежного посередника, який допомагає сторонам шляхом переговорів досягти консенсусу через укладення угоди за результатами медіації.

За допомогою медіації правовідносини між сторонами конфлікту виводяться із сфери державного примусу до сфери саморегулювання. Важливо, що при участі кваліфікованого медіатора сторони самостійно досягають консенсусу, а отже – добровільно виконують прийняте ними рішення, зафіксоване у відповідній угоді.

Правові підстави застосування медіації у різних сферах суспільного життя та на всіх стадіях судового провадження, в тому числі і на стадії виконання рішень, встановлені Закон України «Про медіацію» 16.11.2021 р. [1]. Відповідні норми про застосування медіації містять також кодекси України, перш за все – процесуальні, а також Кримінальний кодекс, Кодекс законів України про працю та інші нормативно-правові акти.